

Melania Bąk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

CHARAKTERYSTYKA PROCESÓW DOTYCZĄCYCH KORYGOWANIA WARTOŚCI FIRMY – AMORTYZACJA I UTRATA WARTOŚCI

1. Wstęp

Wartość firmy jest specyficznym składnikiem przedsiębiorstwa, który może stanowić przedmiot nabycia lub może być wytwarzany w toku prowadzenia działalności. System rachunkowości (rachunkowość finansowa), opierający swoje działania na prawie bilansowym, pozwala wycenić i zaprezentować tylko nabytą wartość firmy. Dokonując wyceny nabytej wartości firmy, szczególnie należy zwrócić uwagę na te procesy, które wpływają na korygowanie wartości firmy, ponieważ aktualizują one jej wartość, obniżając ją lub podwyższając.

Obecna sytuacja finansowa, określana mianem kryzysu finansowego, uświadomiła środowisku rachunkowców potrzebę ostrożnej wyceny aktywów, w tym również wartości firmy. Wartość firmy stanowi ważną pozycję wśród aktywów trwałych w sprawozdaniu finansowym przedsiębiorstwa, ponieważ sam fakt nabycia wartości firmy świadczy o jego dobrej kondycji finansowej i perspektywach rozwojowych na przyszłość. Dlatego profesjonalna wycena wartości firmy jest konieczna, a uwzględnienie procesów korygujących tę wartość jest niezbędne. W ten sposób system rachunkowości spełnia podstawowe zadanie, jakim jest dbałość o wiarygodność danych dostarczanych przez rachunkowość.

Celem artykułu jest scharakteryzowanie procesów, które korygują nabytą wartość firmy¹, oraz zwrócenie uwagi na konsekwencje, jakie mogą pojawić się w związku z tymi procesami w przedsiębiorstwie. Do procesów tych należą amortyzacja oraz utrata wartości.

Amortyzacja wartości firmy jest procesem kontrowersyjnym i różnie przebiegającym w wielu krajach (np. w niektórych krajach stosowano bezpośredni odpis całej wartości firmy w koszty, a w innych krajach rozliczano go w długim okresie).

¹ Wartość firmy dotyczy jednostkowego sprawozdania finansowego.

Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) zniosły amortyzację wartości firmy i wprowadziły w zamian obowiązek weryfikacji jej wartości (odpis z tytułu utraty wartości).

Jednak krajowe uregulowania prawa bilansowego mogą się w tej kwestii różnić. Przykładem może być polskie prawo bilansowe, które przewiduje systematyczną amortyzację wartości firmy z możliwością corocznej korekty wartości na podstawie przeprowadzonego testu na trwałą utratę wartości.

2. Istota wartości firmy i jej ujęcie w systemie rachunkowości

„Wartość” jest pojęciem wieloznacznym, używanym w ekonomii, finansach, zarządzaniu oraz rachunkowości. W tabeli 1 zestawiono kilka wybranych określeń pojęcia „wartość”. Ze względu na tematykę artykułu przedmiotem zainteresowania jest przede wszystkim wartość firmy.

Wartość firmy jest specyficznym składnikiem wartości niematerialnych², które nie mają postaci rzeczowej i zapewniają przedsiębiorstwu osiągnięcie przewagi konkurencyjnej na rynku. System rachunkowości przedsiębiorstwa dzieli wartości niematerialne na te, które podlegają ujawnieniu w ramach systemu (w ewidencji księgowej i sprawozdawczości finansowej), i te, które nie podlegają ujawnieniu.

Na system rachunkowości współczesnego przedsiębiorstwa składają się dwa zintegrowane człony: rachunkowość retrospektywna i rachunkowość prospektywna. Rachunkowość retrospektywna dotyczy faktów, które już zaistniały. Rachunkowość prospektywna natomiast dotyczy faktów, które dopiero wystąpią w przyszłości. Rachunkowość prospektywna jest skoncentrowana przede wszystkim na orientacji na wartość firmy, na procesy w niej zachodzące, dostawców i klientów.

Według ustawy o rachunkowości (zwanej potocznie prawem bilansowym) [15] wartości niematerialne³ to składniki, które spełniają następujące warunki: muszą powstać w wyniku zdarzeń przeszłych, pozostają pod kontrolą jednostki gospodarczej (tj. jednostka kontroluje korzyści, które dzięki nim osiągnie), jednostka osiągnie w przyszłości (według przewidywań) korzyści ekonomiczne, musi istnieć możliwość wiarygodnego oszacowania wartości. Zaliczamy do nich: autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje, koncesje, prawa do wynalazków, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych, *know-how*, nabytą (dodatnią) wartość firmy, koszty zakończonych prac rozwojowych.

Pozostałe składniki wartości niematerialnych, które nie spełniają wymaganych kryteriów, nie są ujmowane w systemie rachunkowości. Do tych składników można zaliczyć m.in.: reputację, markę, umiejętności pracowników, ich lojalność, relacje z klientami i kontrahentami, logistykę itp.

² W artykule przyjęto, że wartości niematerialne mają najszersze znaczenie i określają wszystkie, bez względu na rodzaj i sposób tworzenia, nie mające fizycznej postaci, źródła ekonomicznych korzyści, jakie może osiągnąć przedsiębiorstwo. Wartości niematerialne są różnie interpretowane przez finansistów, ekonomistów i rachunkowców [2, s. 183-192].

³ Prawo bilansowe używa określenia *wartości niematerialne i prawne*.

Tabela 1. Wybrane określenia dotyczące pojęcia „wartość”

Wartość w różnych ujęciach	Określenie pojęcia
Wartość biznesu w działaniu	Jest to wartość przedsiębiorstwa, rozpatrywanego jako funkcjonująca na rynku organizacja, uwzględniająca całokształt atrybutów ważnych w tym funkcjonowaniu.
Wartość ekonomiczna	Wartość wyrażająca zdolność aktywów do dostarczania ich posiadaczowi strumienia wolnych przepływów pieniężnych (po opodatkowaniu). Wartość ekonomiczna jest zasadniczo kategorią wymienną i zorientowaną na przyszłość. Wymienność polega na tym, że oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne wyznaczają kwotę pieniężną, którą kupujący jest gotów zapłacić teraz (tzw. wartość zaktualizowana lub wartość bieżąca). Opiera się na ocenie relatywnego ryzyka przyszłych przepływów pieniężnych. Na konkurencyjnych rynkach jest odpowiednikiem wartości rynkowej.
Wartość firmy	Tzw. <i>goodwill</i> , w powszechnym rozumieniu utożsamiana z nadwyżką wartości biznesu ponad wartość jego aktywów i ze zdolnością do takiego zastosowania aktywów, które tworzy dodatkowe zyski. Wartość ta ma dwa aspekty. Aspekt majątkowy ukierunkowany jest na ustalenie nadwyżki wartości przedsiębiorstwa jako całości nad sumą wartości aktywów netto możliwych do zidentyfikowania w danym biznesie. W aspekcie dochodowym wartość firmy to wyrażona w pieniądzu zdolność przedsiębiorstwa do generowania zysków większych niż przeciętne w branży. W momencie nabycia przedsiębiorstwa kupuje się aktywa netto oraz zdolność tego przedsiębiorstwa do generowania nadwyżki zysków przypisanych do tych aktywów.
Wartość godziwa	Jest to wartość określona w trakcie swobodnych negocjacji między dysponującymi pełnym zakresem informacji stronami transakcji. Jest to kwota możliwa do uzyskania ze sprzedaży składnika aktywów na warunkach rynkowych pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi stronami transakcji, po potrąceniu kosztów zbycia. Najlepszym źródłem ustalania tej wartości jest ważna umowa sprzedaży zawarta na warunkach rynkowych.
Wartość księgowa netto	Zwana również wartością bilansową. Jest to wartość odnosząca się do aktywów i pasywów przedsiębiorstwa, określająca poziom ich wartości. Ujęta w bilansie zgodnie z zasadą rachunkowości – wiernego i rzetelnego obrazu przedsiębiorstwa.
Wartość odtworzeniowa	Odnosząca się do aktywów trwałych. Jest to kwota niezbędna do zastąpienia nowymi istniejących aktywów trwałych. Jest to koszt zastąpienia posiadanych maszyn, urządzeń i innych środków trwałych identycznymi co do rodzaju aktywami.
Wartość utraty	Wartość odpowiadająca cenie, jaką przedsiębiorstwo byłoby skłonne zapłacić, aby uniknąć utraty danego składnika aktywów.
Wartość użytkowa	Wyraża, ile dany składnik aktywów jest warty dla przedsiębiorstwa, przy danym zastosowaniu. Za tę wartość uznaje się albo wartość odtworzeniową, albo wartość do odzyskania – w zależności od tego, która z tych wartości jest niższa. Jest to zaktualizowana wartość przyszłych przepływów pieniężnych netto, oczekiwana do uzyskania dzięki użytkowaniu aktywów w przedsiębiorstwie, uwzględniająca jednocześnie przepływy pieniężne wynikające z decyzji podjętej w związku z końcowym upłynieniem składnika aktywów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [8, s. 144-149].

To, że nie są one ujmowane w systemie rachunkowości, nie oznacza, że rachunkowość się nimi nie interesuje. Szczególnie dla rachunkowości prospektywnej są one wyzwaniem w poszukiwaniu nowych rozwiązań w zakresie wyceny i prezentacji. Rachunkowość prospektywna m.in. wykorzystuje rachunek kosztów działań i Zrównoważoną Kartę Osiągnięć do zarządzania wartością firmy.

Z punktu widzenia rachunkowości wartość firmy można rozumieć dwojako. Po pierwsze, jako wartość firmy wytworzoną we własnym zakresie, czyli tzw. wartość firmy wewnętrzną, która nie podlega ujawnieniu przez system rachunkowości. Po drugie, jako wartość firmy określoną według ustaleń prawa bilansowego, czyli tzw. wartość firmy nabytą, podlegającą prezentacji przez instrumentarium rachunkowości. Tabela 2 ukazuje istotę wewnętrznej wartości firmy i nabytej (dodatniej) wartości firmy.

Tabela 2. Istota wewnętrznej wartości firmy i nabytej wartości firmy

Wewnętrzna wartość firmy	Nabyta wartość firmy
Nie jest ujęta w systemie rachunkowości.	Jest ujęta w systemie rachunkowości.
Nie podlega prawu bilansowemu.	Podlega prawu bilansowemu.
Nie podlega ewidencji i amortyzacji.	Podlega ewidencji i amortyzacji (metoda liniowa, przez okres 5 lat) ⁴ .
Wycena według wartości rynkowej.	Wycena według wartości bilansowej.
Jest to zbiór kosztownych działań firmy w celu zwiększenia zdolności do przynoszenia korzyści ekonomicznych. Działania obejmują potencjał intelektualny, informacyjny i organizacyjny przedsiębiorstwa. Według A. Kameli-Sowińskiej jest to wartość „tworzona przez zespół identyfikowalnych, nie dających się samodzielnie wycenić atrybutów przedsiębiorstwa, które funkcjonują niezależnie od jego identyfikowalnych aktywów” [6, s. 73].	Jest to wartość nabytej firmy lub jej zorganizowanej części, wykazywana w bilansie nabywającego jako aktywa. Określana jako dodatnia wartość firmy (zob. wartości niematerialne i prawne).
Tworzą ją m.in. następujące elementy: wypracowana marka, reputacja, specjalistyczne szkolenia podnoszące umiejętności pracowników, reklama, innowacje organizacyjne itp.	Określona na podstawie procedury zamieszczonej w art. 33 ust. 4 ustawy o rachunkowości: stanowi różnicę między ceną nabycia określonej jednostki lub zorganizowanej jej części a niższą od niej wartością godziwą przejętych aktywów netto (nadwyżki aktywów nad zobowiązaniami).

Źródło: opracowanie własne.

Prawo bilansowe określa również ujemną wartość firmy, która stanowi różnicę między wyższą godziwą wartością składników majątkowych jednostki (lub jej zor-

⁴ Jeśli powstaje w wyniku przejęcia innego podmiotu na podstawie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej 3, to nie podlega amortyzacji, należy przeprowadzić test na utratę wartości [7].

ganizowanej części), pomniejszoną o przejęte zobowiązania, a niższą ceną przejęcia jednostki jako całości. Ujemna wartość firmy⁵ jest zaliczana do stopniowo realizowanych przychodów, czyli rozliczeń międzyokresowych przychodów.

Określając w dobie gospodarki wolnorynkowej i globalizacji pozycję firmy na rynku, nie wystarczy analizować osiągnięte zyski. Należy również uwzględnić następujące czynniki, które tworzą wewnętrzną wartość firmy [4]:

- wartość powiązań i układów danego przedsiębiorstwa,
- wartość prawdopodobieństwa tego, że obecni klienci będą na stałe związani z danym przedsiębiorstwem,
- wartość nabytego przez przedsiębiorstwo impetu działania,
- wartość osiągniętej przez przedsiębiorstwo reputacji,
- wartość korzyści i przywilejów, jakie zdobyło sobie przedsiębiorstwo,
- wartość posiadanych możliwości zarobkowania powyżej przeciętnego poziomu dochodów.

Wewnętrzna wartość firmy odzwierciedla m.in. przywiązanie konsumenta do marki wytwarzanych produktów/świadczonych usług, pozycję firmy na rynku, zastosowanie nowych technologii (uwzględniających normy jakościowe), dobrą (efektywną) współpracę z kontrahentami, zadowalające kontakty z klientami itp.

Nabycie przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części jest transakcją, która świadczy o dobrej sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstwa nabywającego i sama w sobie też określa siłę oraz wartość nabywcy i jego możliwości. Cena nabycia przedsiębiorstwa jest ustalana przez stronę przejmującą, która uwzględnia atuty przejmowanej jednostki.

Nabyta wartość firmy mierzy to, czego prawo bilansowe nie pozwala ująć jako aktywów, czyli zespół tych cech, które dotyczą przedsiębiorstwa i przynoszą mu korzyści ekonomiczne (np. tradycje, pozycja na rynku). Prawo bilansowe nie ustala

⁵ Według ustawy o rachunkowości ujemną wartość firmy dzieli się na dwie części:

- część przeznaczoną na pokrycie przyszłych, wiarygodnie oszacowanych kosztów i strat związanych z przejęciem, nie stanowiących jednak zobowiązań. Jeśli ta część nie zostanie w okresie nie dłuższym niż rok od daty przejęcia wykorzystana to zwiększa właściwą ujemną wartość firmy, pod warunkiem że nie spowoduje to przekroczenia wartości godziwej przejętych aktywów trwałych. W przeciwnym przypadku odnosi się jej całość lub część na pozostałe przychody operacyjne;
- pozostałość stanowiącą właściwą ujemną wartość firmy, która to wartość nie może być wyższa od wartości godziwej przejętych aktywów trwałych, pomniejszonych o długoterminowe aktywa finansowe notowane na regulowanym rynku – jest zaliczana do rozliczeń międzyokresowych przychodów przez okres będący średnią ważoną okresu ekonomicznej użyteczności nabytych i podlegających amortyzacji aktywów (przejętych środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych).

Prawo podatkowe nie przewiduje możliwości wystąpienia ujemnej wartości firmy. Przychody księgowe z tytułu odpisów ujemnej wartości firmy (pozycja wśród pozostałych przychodów operacyjnych) nie są przychodami podatkowymi. Bilansowa amortyzacja środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, wycenianych w wartości godziwej (jeśli występuje ujemna wartość firmy), nie stanowi kosztu uzyskania przychodu. W artykule ujemna wartość firmy nie stanowi przedmiotu dalszych rozważań.

wartości poszczególnych czynników, kształtujących nabytą wartość firmy, ale transakcja nabycia umożliwia ujawnianie i wycenę aktywów⁶, które są zdadne „do tworzenia korzyści ekonomicznych pod kierownictwem sprawnego zarządu i/lub w wyjątkowo korzystnych warunkach rynkowych” [7, s. 3].

Na uwagę zasługuje fakt dotyczący wyceny i prezentacji tych aktywów (i zobowiązań), które dotychczas nie były ujawniane w sprawozdaniu finansowym jednostki przejmowanej (mogły współtworzyć wewnętrzną wartość firmy). Wartość tzw. ukrytego potencjału będzie po części ujawniana jako przejmowane aktywa (i zobowiązania), a po części będzie stanowiła nabytą wartość firmy jednostki przejmującej.

3. Amortyzacja wartości firmy w ujęciu bilansowym i podatkowym

Jednostki gospodarcze prowadzące księgi rachunkowe według ustawy o rachunkowości napotykać wiele rozbieżności między prawem bilansowym a prawem podatkowym. Rozbieżności te dotyczą m.in. amortyzacji⁷ wartości niematerialnych i prawnych (w tym wartości firmy).

Amortyzację wartości firmy określają ustawa o rachunkowości i ustawy podatkowe (prawo podatkowe) [13; 14]. Ustawa o rachunkowości nie narzuca szczegółowych regulacji w zakresie amortyzacji, ponieważ pozostawia jednostkom gospodarczym pełną swobodę wyboru działania określoną w ramach polityki rachunkowości. Przepisy podatkowe są bardziej szczegółowe, jedynie spełnienie wszystkich ich warunków umożliwia zaliczenie wartości amortyzacji jako kosztu uzyskania przychodów.

Różne ujęcie wartości firmy według prawa bilansowego i podatkowego wynika z odmiennych celów tych uregulowań prawnych. I tak, prawo bilansowe koncentruje się na ustaleniu majątku jednostki gospodarczej i wyniku finansowego w sposób wiarygodny, natomiast prawo podatkowe opiera swoje rozwiązania na prawidłowym ustaleniu podstawy opodatkowania i podatku dochodowego.

Jednostki gospodarcze, chcąc uniknąć naliczania amortyzacji bilansowej i amortyzacji podatkowej, które mogą się różnić między sobą (zob. tab. 3), korzystają z rozwiązań podatkowych, o ile nie zniekształcają one w sposób zasadniczy wartości rzeczywistego zużycia składnika majątkowego i wyniku finansowego oraz jeśli są zgodne z wymogami prawa bilansowego.

⁶ Międzynarodowy Standard Rachunkowości (MSR) 38 określa zagadnienia dotyczące identyfikacji aktywów, które były „niewidzialne” [10, s. 1157-1201].

⁷ W literaturze przedmiotu z dziedziny rachunkowości występują dwa pojęcia określające zużycie środka trwałego: umorzenie i amortyzacja [3, s. 13]. Umorzenie środków trwałych wyraża wartość dotychczasowego zużycia środków trwałych od momentu przyjęcia do chwili obecnej, natomiast amortyzacja odzwierciedla zużycie środków trwałych w pewnym okresie (np. miesiąca) zaliczone w koszty jednostki gospodarczej.

Tabela 3. Amortyzacja wartości niematerialnych i prawnych w ujęciu prawa bilansowego i podatkowego

Obszary różnic	Prawo bilansowe	Prawo podatkowe
1	2	3
Cel główny	ustalenie rzeczywistego zużycia, wynikającego z intensywności eksploatacji wartości niematerialnych i prawnych oraz warunków ich użytkowania	ustalenie wartości zużycia wartości niematerialnych i prawnych, zaliczonej jako koszt uzyskania przychodu zgodnie z uregulowaniami prawnymi
Rodzaj kosztu	koszt księgowy, wpływający na wynik finansowy	koszt uzyskania przychodu, wpływający na ustalenie podstawy do opodatkowania; uzupełnienie: amortyzacja bilansowa wartości niematerialnych i prawnych, wyceńionych w wartości godziwej, nie stanowi kosztu uzyskania przychodów
Moment rozpoczęcia i zakończenia	odpisy amortyzacyjne można rozpocząć nie wcześniej niż po przyjęciu do użytkowania; odpisy amortyzacyjne można zakończyć nie później niż z chwilą zrównania wartości odpisów amortyzacyjnych z wartością początkową wartości niematerialnych i prawnych lub przeznaczenia do likwidacji, sprzedaży lub stwierdzenia niedoboru, z ewentualnym uwzględnieniem przewidywanej przy likwidacji ceny sprzedaży netto pozostałości wartości niematerialnych i prawnych	odpisów amortyzacyjnych można dokonywać od pierwszego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym wartość niematerialną i prawną wprowadzono do ewidencji; odpisów amortyzacyjnych dokonuje się do końca tego miesiąca, w którym następuje zrównanie sumy odpisów amortyzacyjnych z jego wartością początkową lub w którym postawiono go w stan likwidacji, zbyto lub stwierdzono niedobór
Częstotliwość dokonywania odpisów	odpisy powinny być dokonywane systematycznie, zapewniając planowe rozłożenie wartości składnika na przewidywany okres jego użytkowania	odpisów amortyzacyjnych można dokonywać w równych ratach co miesiąc albo w równych ratach co kwartał, albo jednorazowo na koniec roku podatkowego
Metody amortyzacji	metoda liniowa, metoda degresywna, metody specjalne dla wartości niematerialnych i prawnych o niskiej jednostkowej wartości (nie określono kwoty): <ul style="list-style-type: none"> grupowa (dla wartości niematerialnych i prawnych o niskiej jednostkowej wartości początkowej, przez dokonywanie zbiorczych odpisów grup zbliżonych rodzajem i przeznaczeniem), jednorazowy odpis wartości początkowej wartości niematerialnych i prawnych o niskiej jednostkowej wartości początkowej 	metoda liniowa, jednorazowy odpis amortyzacyjny wartości niematerialnych i prawnych o wartości jednostkowej do 3500 zł
Ustalenie stawek amortyzacyjnych	w ustalaniu okresu amortyzacji i rocznej stawki amortyzacyjnej uwzględnia się okres ekonomicznej użyteczności wartości niematerialnych i prawnych, na którego określenie wpływają:	w ustalaniu okresu amortyzacji należy uwzględnić postanowienia prawa podatkowego, i tak okres dokonywania odpisów amortyzacyjnych nie może być krótszy niż:

Tabela 3, cd.

1	2	3
	<ul style="list-style-type: none"> • liczba zmian, na których pracuje, • tempo postępu techniczno- -ekonomicznego, • wydajność mierzona liczbą godzin jego pracy lub liczbą wytworzonych produktów, lub innym właściwym miernikiem, • prawne lub inne ograniczenia czasu używania, • przewidywana przy likwidacji cena sprzedaży netto istotnej pozostałości składnika 	<ul style="list-style-type: none"> • 2 lata – od licencji na programy komputerowe oraz od praw autorskich, • 2 lata – od licencji na wyświetlanie filmów oraz emisję programów radiowych i telewizyjnych, • 40 lat (2,5%) – od spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu lub domu jednorodzinnego, • 5 lat – od pozostałych wartości niematerialnych i prawnych. <p>Odpisy kosztów prac rozwojowych nie mogą przekraczać 5 lat</p>
Zakres przedmiotowy (wyłączenia)	amortyzacji podlegają wszystkie tytuły wartości niematerialnych i prawnych	<p>amortyzacji nie podlegają:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prawa wieczystego użytkowania gruntów, • wartość firmy nie spełniająca warunków wynikających z prawa podatkowego, • wniesione do spółki w formie wkładu niepieniężnego informacje związane z wiedzą w dziedzinie przemysłowej, handlowej, naukowej lub organizacyjnej (<i>know-how</i>), • koncesje i prawa do emisji gazów, • prawa uzyskane nieodpłatnie, • prawa oddane innym do nieodpłatnego używania, • prawa nie wykorzystywane na skutek zaprzestania rodzaju działalności, do której one służyły

Źródło: opracowanie własne na podstawie [5; 13-17].

Zasady amortyzacji wartości niematerialnych i prawnych są takie same jak w przypadku środków trwałych, z wyjątkiem wartości firmy, która jest amortyzowana metodą liniową i odnoszona w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych (zob. tab. 4).

Prawo bilansowe i prawo podatkowe w odmienny sposób określają zasady amortyzacji wartości firmy, a główne różnice dotyczą definicji wartości firmy i okresu jej amortyzacji. W rachunkowości wartość firmy stanowi różnicę między ceną nabycia określonej jednostki lub zorganizowanej jej części⁸ a niższą od niej wartością godziwą (w prawie podatkowym mowa jest o wartości rynkowej) przyjętych aktywów

⁸ Minister finansów określił, że w rozumieniu resortu zorganizowana część przedsiębiorstwa: „to organizacyjnie i finansowo wyodrębniony w istniejącym przedsiębiorstwie zespół składników materialnych i niematerialnych, w tym zobowiązań, przeznaczonych do realizacji określonych zadań gospodarczych, które zarazem mogłyby stanowić niezależne przedsiębiorstwo samodzielnie realizujące te zadania”.

Tabela 4. Nabyta wartość firmy według prawa bilansowego i podatkowego

Obszary różnic	Prawo bilansowe	Prawo podatkowe
Wycena wartości firmy	nadwyżka ceny nabycia nad wartością godziwą aktywów netto	nadwyżka ceny nabycia nad wartością rynkową składników majątkowych (pomniejszone o przejęte do spłaty zobowiązania, pod warunkiem że nie zostały uwzględnione w cenie nabycia)
Amortyzacja wartości firmy	ustawa o rachunkowości nie uzależnia prawa do amortyzacji wartości firmy od sposobu nabycia jednostki lub jej zorganizowanej części	przepisy ustaw podatkowych uzależniają prawo do amortyzacji wartości firmy od sposobu nabycia jednostki lub jej zorganizowanej części. Wartość firmy podlega amortyzacji, jeżeli została nabyta w drodze: kupna, przyjęcia do odpłatnego korzystania (a odpisów amortyzacyjnych dokonuje korzystający), wniesienia do spółki na podstawie przepisów o komercjalizacji i prywatyzacji (tylko w przypadku osób prawnych)
Okres amortyzacji	amortyzacji dokonuje się przez okres do 5 lat, z tym że kierownik jednostki może w uzasadnionych przypadkach okres ten wydłużyć do 20 lat; wydłużenie może być uzasadnione, gdy kwota wartości firmy jest znaczna i istnieje duże prawdopodobieństwo, że zakupiona jednostka będzie nadal zdolna do przynoszenia zysków przewyższających normalną w branży rentowność; fakt wydłużenia okresu amortyzacji powinien być potwierdzony w formie pisemnej oraz odnotowany w dodatkowej informacji i objaśnieniach, wyjaśniającej przyczynę wydłużenia okresu amortyzacji wartości firmy	okres dokonywania odpisów amortyzacyjnych dodatniej wartości firmy nie może być krótszy niż 60 miesięcy (5 lat), zatem roczna maksymalna stawka amortyzacyjna wynosi 20%
Metoda amortyzacji	metoda liniowa	metoda liniowa
Okres ekonomicznej użyteczności	uwzględnia się okres ekonomicznej użyteczności przedmiotu amortyzacji. W przypadku wartości firmy wpływu tego nie będą miały, uwzględniane przy amortyzacji środków trwałych: liczba zmian, na których pracuje środek trwały, tempo postępu techniczno-ekonomicznego, wydajność środka trwałego mierzona liczbą godzin jego pracy lub liczbą wytworzonych produktów albo innym właściwym miernikiem, prawne lub inne ograniczenia czasu używania środka trwałego czy przewidywana przy likwidacji cena sprzedaży netto istotnej pozostałości środka trwałego	amortyzacji podatkowej wartości firmy dokonuje się niezależnie od przewidywanego okresu używania
Rodzaj kosztu	koszt księgowy – pozostałe koszty operacyjne (zespół 7)	amortyzacja, dokonywana zgodnie z ustawą o rachunkowości od dodatniej wartości firmy, nie stanowi kosztu uzyskania przychodów do celów podatkowych; wartość amortyzacji podatkowej stanowi koszt uzyskania przychodu

Źródło: opracowanie własne.

netto. Wartość firmy odpisuje się rachunkowo przez okres nie dłuższy niż 5 lat (wyjątkowo 20 lat). Okres odpisów podatkowych jest nie krótszy niż 5 lat.

Na dzień przyjęcia przedmiotu amortyzacji do używania (rozpoczęcia amortyzacji wartości firmy) należy ustalić okres lub stawkę i metodę jego amortyzacji. Poprawność stosowanych okresów i stawek amortyzacji powinna być przez jednostkę okresowo weryfikowana, powodując odpowiednią korektę dokonywanych w następnych latach obrotowych odpisów amortyzacyjnych.

Różnice między amortyzacją bilansową i amortyzacją podatkową przyczyniają się w przypadku przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe (osób prawnych) do obowiązkowego naliczania i rozliczania odroczonego podatku dochodowego od osób prawnych.

4. Utrata wartości firmy – aktualizacja wartości

Trwająca dyskusja na temat pomiaru wartości ekonomicznej w rachunkowości dotyczy wyceny aktywów, która uwzględnia ustalenie utraty wartości tych aktywów. Urealnienie wartości aktywów (o utratę ich wartości) jest procesem, który powinien uwzględniać ryzyko⁹ i aspekty behawioralne w rachunkowości.

Wartość ekonomiczna aktywa jest zmienna w czasie, określona na podstawie prognoz i przewidywań oraz wynika z aktualnych uwarunkowań i ustalonych zamierzeń gospodarczych. Umożliwia ona uznanie danego składnika za źródło generowania korzyści ekonomicznych, co jest szczególnie istotne z punktu widzenia przemian zachodzących w rachunkowości w kwestii wyceny¹⁰. A. Karmańska, określając wartość ekonomiczną aktywów, stwierdza, że „wycena aktywów przedsiębiorstwa wiąże się z potrzebą potwierdzenia ich potencjału do wypracowania przyszłych korzyści ekonomicznych (lub stwierdzenia utraty takiej zdolności)” [8, s. 170].

Zarówno Międzynarodowe Standardy Rachunkowości [12, s. 433], jak i ustawa o rachunkowości są zgodne co do konieczności dokonywania odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości aktywów. Rozwinięciem przepisów prawa bilansowego w tej kwestii jest opracowany Krajowy Standard Rachunkowości nr 4 *Utrata wartości aktywów* (zob. [9]).

Według prawa bilansowego trwała utrata wartości zachodzi wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, iż kontrolowany przez jednostkę gospodarczą składnik nie spowoduje, że powstaną w przyszłości w znacznej części lub w całości przewidywane korzyści ekonomiczne z jego tytułu. Fakt ten uzasadnia dokonanie odpisu

⁹ Płaszczyzny ryzyka związanego z wartością ekonomiczną w rachunkowości finansowej (zob. [8, s. 323]): profesjonalizm w przeprowadzeniu procedury ustalania wartości ekonomicznej (organizacja), zagrożenia tkwiące w zarządzaniu przedsiębiorstwem oraz brak umiejętności adaptacyjnych przedsiębiorstwa do dynamicznie zmieniających się uwarunkowań działalności gospodarczej, trendy rozwoju koncepcji w obszarze zarządzania współczesnym przedsiębiorstwem oraz rozwój nauki rachunkowości.

¹⁰ Zob. tendencja od wartości historycznej do wartości godziwej.

korygującego, doprowadzającego wartość składnika wynikającą z ksiąg rachunkowych do ceny sprzedaży netto, a w przypadku jej braku, do ustalenia w inny sposób wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży (standard obniża wartość bilansową do wartości odzyskiwalnej). W przypadku zmiany technologii produkcji, przeznaczenia składnika do likwidacji, wycofania z użytkowania lub innych przyczyn, które powodują trwałą utratę wartości, należy dokonać odpisu z tytułu utraty wartości. Czynniki wpływające na powstanie utraty wartości szczegółowo precyzuje MSR 36 (zob. tab. 5).

Tabela 5. Czynniki wpływające na powstanie utraty wartości według MSR 36

Czynniki zewnętrzne	Czynniki wewnętrzne
<ul style="list-style-type: none"> • utrata wartości rynkowej danego składnika odnotowana w ciągu okresu jest znacznie większa od utraty, której można było się spodziewać w wyniku upływu czasu i zwykłego użytkowania • zmiany technologiczne, rynkowe, gospodarcze, prawne w otoczeniu jednostki gospodarczej • w ciągu okresu nastąpił wzrost rynkowych stóp procentowych lub innych rynkowych stóp zwrotu z inwestycji i prawdopodobne jest, że wzrost ten wpłynie na stopę dyskontową stosowaną do wyliczenia wartości użytkowej danego składnika aktywów i istotnie obniży ich wartość odzyskiwalną • wartość bilansowa aktywów netto jednostki sporządzającej sprawozdanie finansowe jest wyższa od wartości ich rynkowej kapitalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • nastąpiła utrata przydatności danego składnika lub jego fizyczne uszkodzenie • nastąpią zmiany dotyczące zakresu i sposobu użytkowania składnika, np. plany zaniechania działalności, restrukturyzacja działalności, plany zbycia składnika przed planowanym terminem • istnieją dowody wewnętrzne na to, że wyniki ekonomiczne danego składnika są lub będą w przyszłości gorsze

Źródło: opracowanie własne na podstawie [10].

Aby przeprowadzić test na utratę wartości firmy, na wstępie należy ustalić grupę aktywów, tzw. ośrodek wypracowujący korzyści ekonomiczne, z którą wiąże się wartość firmy. Wartość firmy samodzielnie nie ma zdolności do wypracowywania korzyści ekonomicznych. Zdolność taką nabywa dopiero w połączeniu z zasobami, z którymi się wiąże.

Procedura ustalania odpisu aktualizującego aktywa z tytułu utraty ich wartości obejmuje następujące etapy [8, s. 186-187]¹¹:

¹¹ Aktywa wypracowujące korzyści ekonomiczne pojedynczo to składniki aktywów, mające w znacznym stopniu zdolność do samodzielnego przynoszenia korzyści ekonomicznych. Posiadanie takiej zdolności stwierdza się, gdy pojedynczemu składnikowi aktywów można przyporządkować określone co do rodzaju przyszłe korzyści ekonomiczne wynikające z jego użytkowania lub utrzymania.

- ocenę potrzeby przeprowadzania procedury aktualizacji wyceny określonych aktywów wobec utraty ich wartości,
- zidentyfikowanie aktywów wypracowujących korzyści ekonomiczne pojedynczo i ustalenie obiektów oceny utraty wartości,
- ocena, czy nastąpiła utrata wartości i ustalenie odpisu aktualizującego wartość aktywów wypracowujących korzyści ekonomiczne pojedynczo,
- zidentyfikowanie aktywów wypracowujących korzyści ekonomiczne grupowo i ustalenie obiektów oceny utraty wartości,
- ocena, czy nastąpiła utrata wartości i ustalenie odpisu aktualizującego wartość aktywów wypracowujących korzyści ekonomiczne grupowo.

Syntetyczne zestawienie etapów dotyczących ustalania odpisu aktualizującego wartość firmy przedstawiono w tab. 6.

Tabela 6. Syntetyczne zestawienie etapów ustalania odpisu aktualizującego wartość firmy

Przypisanie wartości firmy do ośrodka wypracowującego korzyści ekonomiczne
Ustalenie odpisu aktualizującego wartość aktywów wypracowujących korzyści ekonomiczne grupowo
Rozliczenie odpisu aktualizującego wartość firmy

Źródło: opracowanie własne na podstawie [7, s. 4-7].

Ośrodkiem wypracowującym korzyści ekonomiczne jest najmniejszy możliwy do zidentyfikowania zespół aktywów wypracowujący grupowe korzyści ekonomiczne (przepływy pieniężne netto¹²). Takiemu zespołowi aktywów składających się na ośrodek wypracowujący korzyści ekonomiczne może odpowiadać grupa aktywów, przy nabyciu których powstała wartość firmy.

Natomiast jeśli wartość firmy powstała przy nabyciu grupy aktywów, które zostały przypisane do różnych ośrodków, to należy rozliczyć wartość firmy między wyodrębnione ośrodki, ustalając klucz pozwalający na rozsądne rozliczenie wartości firmy na poszczególne ośrodki.

Przypisanie ośrodkom aktywa tworzą tzw. aktywa wypracowujące korzyści ekonomiczne grupowo. Następnie przedsiębiorstwo oszacowuje korzyści ekonomiczne, które te aktywa przyniosą jednostce w przyszłości. Do aktywów tych należy przyporządkować zobowiązania, rezerwy i przychody przyszłych okresów, jeśli dotyczą aktywów zaliczanych do danego ośrodka. Zobowiązania, rezerwy i przychody przy-

Aktywa wypracowujące korzyści ekonomiczne grupowo obejmują ośrodek wypracowujący korzyści ekonomiczne wraz z przyporządkowanymi do niego aktywami wspólnymi, wartością firmy lub ujemną wartością firmy.

¹² Przyszłe korzyści ekonomiczne netto (przepływy pieniężne netto) to prognozowane wpływy środków pieniężnych związane z danym składnikiem aktywów lub z grupą aktywów, pomniejszone o prognozowane wydatki środków pieniężnych warunkujące wypracowanie przez ten składnik lub przez grupę aktywów prognozowanych wpływów środków pieniężnych [8, s. 186].

szłych okresów uwzględnia się tylko wtedy, gdy ustalenie wartości odzyskiwalnej danego obiektu nie jest bez nich możliwe.

Do ośrodków wypracowujących korzyści ekonomiczne przedsiębiorstwo przyporządkowuje również ujemną wartość firmy, analogicznie jak w przypadku przyporządkowania do aktywów zobowiązań, od których zależy wysokość osiąganych korzyści ekonomicznych [8, s. 230].

Kolejny krok dotyczy ustalenia aktywów wypracowujących korzyści ekonomiczne grupowo, które są zagrożone utratą wartości (nazwane są grupowym obiektem oceny utraty wartości). Wskazanie takich aktywów jest zazwyczaj efektem wnikliwej analizy uczestnictwa aktywów w procesie produkcji i sprzedaży oraz oceny ich stanu technicznego.

Następnie dla grupowego obiektu oceny utraty wartości ustala się: jego wartość wynikającą z ksiąg rachunkowych, przyszłe korzyści ekonomiczne netto oraz odpis aktualizujący wycenę.

W celu ustalenia, czy nastąpiła utrata wartości, należy porównać wartość odzyskiwalną¹³ tego grupowego obiektu z jego wartością wynikającą z ksiąg rachunkowych na dzień bilansowy, czyli wartością bilansową. Utrata wartości zachodzi wówczas, gdy wartość odzyskiwalna obiektu jest niższa od jego wartości bilansowej [11, s. 3-31]. Wartość odpisu aktualizującego wyznacza różnica powstała między wartością bilansową obiektu a wartością odzyskiwalną. Odpis aktualizujący powinien doprowadzić wartość bilansową do wartości odzyskiwalnej danego obiektu. Jeżeli wartość bilansowa obiektu jest mniejsza od wartości odzyskiwalnej, stwierdza się, że nie wystąpiła utrata wartości takiego obiektu i nie ma potrzeby aktualizacji wartości składników aktywów objętych tym obiektem.

Odpis aktualizujący wartość aktywów objętych grupowym obiektem oceny utraty wartości w pierwszej kolejności zmniejsza wartość firmy, a pozostałość wartości odpisu rozlicza się między poszczególne aktywa wchodzące w skład obiektu, w proporcji do ich dotychczasowej wartości netto ustalonej na dzień bilansowy¹⁴. W rozliczeniu odpisu aktualizującego pomija się zobowiązania, rezerwy i rozliczenia międzyokresowe przychodów przypisane do tego obiektu. Dekretację operacji gospodarczych dotyczących odpisu aktualizującego wartość firmy ukazano w tab. 7.

Mimo tego, że wartość firmy podlega amortyzacji, obiekty oceny utraty wartości, z którymi wiąże się wartość firmy, poddaje się procedurze aktualizacji wyceny na dzień bilansowy.

¹³ Wartość odzyskiwalna jest to wyższa z dwóch wartości – wartości handlowej (odpowiada cenie sprzedaży netto lub inaczej ustalonej wartości godziwej netto obiektu oceny utraty wartości) lub wartości użytkowej (zdyskontowane przyszłe wpływy netto z dalszego utrzymania obiektu oceny utraty wartości).

¹⁴ Odpis aktualizujący (pomniejszony o część odpisu zmniejszającą wartość firmy) rozliczony między poszczególne aktywa objęte grupowym obiektem oceny utraty wartości wymaga weryfikacji, ponieważ skorygowana wartość składnika nie może być niższa od jego wartości handlowej (zob. [7, s. 6]).

Tabela 7. Dekretacja operacji gospodarczych dotyczących odpisu aktualizującego wartość firmy

Treść operacji gospodarczej	Dt konta	Ct konta
<p>Odpis aktualizujący, gdy składnik aktywów podlegał aktualizacji (przeszacowaniu), której skutki odniesiono na kapitał z aktualizacji wyceny:</p> <ul style="list-style-type: none"> • do wysokości kapitału z aktualizacji wyceny • część przewyższająca kapitał z aktualizacji wyceny 	<p>Kapitał z aktualizacji wyceny</p> <p>Pozostałe koszty operacyjne</p>	<p>Odpis aktualizujący aktywa</p> <p>Odpis aktualizujący aktywa</p>
<p>Odpis aktualizujący, gdy składnik aktywów otrzymano nieodpłatnie, w tym w drodze dotacji, subwencji</p> <ul style="list-style-type: none"> • nadwyżka odpisu ponad kwotę zmniejszającą przychody przyszłych okresów 	<p>Rozliczenie międzyokresowe przychodów</p> <p>Wynik finansowy</p>	<p>Odpis aktualizujący aktywa</p> <p>Odpis aktualizujący aktywa</p>
Odpis aktualizujący składnik aktywów	Pozostałe koszty operacyjne	Odpis aktualizujący aktywa

Uwaga: naliczony odpis aktualizujący wartość aktywów nie stanowi kosztu uzyskania przychodu (zob. odroczony podatek dochodowy od osób prawnych).

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli amortyzowany składnik aktywów podlega aktualizacji, to po zaksięgowaniu odpisu aktualizującego przedsiębiorstwo ustala nowy odpis amortyzacyjny dla tego składnika, uwzględniając zaktualizowaną wartość bilansową oraz zweryfikowany okres użytkowania. Dlatego zasadna jest okresowa weryfikacja okresów i stawek amortyzacyjnych.

Każdorazowe przeprowadzenie procedury aktualizacji wyceny aktywów i zmiana (podwyższenie lub odwrócenie) odpisu aktualizującego wymagają ponownego przeprowadzenia testu na utratę wartości oraz wielu analiz i ocen, szacunków i obliczeń, które muszą być odpowiednio udokumentowane na podstawie dowodów wewnętrznych.

Dzięki aktualizacji wartości z tytułu utraty wartości można oszacować przyszłe korzyści ekonomiczne, które należy rozumieć jako tkwiący w składniku aktywów potencjał przyczyniający się w przedsiębiorstwie kontrolującym ten składnik, w sposób indywidualny lub wspólnie z innymi składnikami aktywów, np. do powstania oraz zbywania produktów i towarów stanowiących przedmiot działalności operacyjnej, z których przedsiębiorstwo może oczekiwać przyszłych wpływów pieniężnych [8, s. 171].

Z kolei porównanie ustalonej wartości przyszłych korzyści ekonomicznych (dzięki profesjonalnemu osądowi) z wartością składników aktywów wynikającą z ksiąg rachunkowych na dzień sporządzania sprawozdania finansowego umożli-

liwia rzetelną wycenę bilansową, która jest podstawowym celem rachunkowości finansowej.

5. Odroczony podatek dochodowy od osób prawnych jako konsekwencja korekt wartości firmy według prawa bilansowego i podatkowego

Zarówno wartość amortyzacji, jak i wartość odpisu aktualizującego aktywa są różnie traktowane przez przepisy prawa bilansowego i podatkowego. Dlatego przedsiębiorstwa prowadzące księgi rachunkowe (osoby prawne) mają obowiązek naliczania i rozliczania odroczonego podatku dochodowego od osób prawnych, który wpływa na wysokość obciążenia podatkowego i wyniku finansowego netto. Powstanie odroczonego podatku dochodowego jest konsekwencją pojawiających się różnic przejściowych (dodatnich i ujemnych) między prawem bilansowym i podatkowym. W tabeli 8 ukazano, w jaki sposób wartości amortyzacji bilansowej i podatkowej oraz odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości wpływają na wysokość podatku dochodowego i wyniku finansowego netto.

Tabela 8. Amortyzacja i utrata wartości a wynik finansowy netto przedsiębiorstwa

Proces	Efekty przeprowadzenia procesów
1	2
Amortyzacja podatkowa > amortyzacja bilansowa	<p>Wówczas powstają dodatnie różnice przejściowe. Należy tworzyć rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego.</p> <p>Wynik finansowy netto = wynik finansowy brutto – bieżący podatek dochodowy – rezerwa z tytułu odroczonego podatku.</p> <p>Wniosek: rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego (tworzone) powodują zwiększenie obciążenia podatkowego i zmniejszenie wyniku finansowego netto.</p> <p>W momencie rozwiązania rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego: wynik finansowy netto = wynik finansowy brutto – bieżący podatek dochodowy + rezerwa z tytułu odroczonego podatku.</p> <p>Wniosek: rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego (rozwiązane) powodują zmniejszenie obciążenia podatkowego i zwiększenie wyniku finansowego netto.</p>
Amortyzacja bilansowa > amortyzacja podatkowa	<p>Wówczas powstają ujemne różnice przejściowe. Należy tworzyć aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego.</p> <p>Wynik finansowy netto = wynik finansowy brutto – bieżący podatek dochodowy + aktywa z tytułu odroczonego podatku.</p> <p>Wniosek: aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego (tworzone) powodują zmniejszenie obciążenia podatkowego i zwiększenie wyniku finansowego netto.</p> <p>W momencie rozliczenia aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego: wynik finansowy netto = wynik finansowy brutto – bieżący podatek dochodowy – aktywa z tytułu odroczonego podatku.</p> <p>Wniosek: aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego (rozliczone) powodują zwiększenie obciążenia podatkowego i zmniejszenie wyniku finansowego netto.</p>

Tabela 8, cd.

1	2
Utrata wartości	<p>Utrata wartości aktywów koryguje wartość bilansową aktywów, natomiast nie ma wpływu na wartość podatkową tych aktywów (w momencie naliczenia).</p> <p>W związku z tym między wartością bilansową i podatkową danego aktywa powstaje przejściowa różnica ujemna. Tworzy się aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego osób prawnych.</p> <p>Wynik finansowy netto = wynik finansowy brutto – bieżący podatek dochodowy + aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego.</p> <p>Wniosek: aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego (tworzone) powodują zmniejszenie obciążenia podatkowego i zwiększenie wyniku finansowego netto.</p> <p>W momencie rozliczenia aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego (gdym odpis aktualizujący pomniejsza wartość podatkową, np. likwidacja):</p> <p>wynik finansowy netto = wynik finansowy brutto – bieżący podatek dochodowy – aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego.</p> <p>Wniosek: aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego (rozliczone) powodują zwiększenie obciążenia podatkowego i zmniejszenie wyniku finansowego netto.</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1, s. 34-35].

W przypadku różnic między wartością amortyzacji bilansowej i podatkowej przedsiębiorstwo tworzy rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego lub aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Natomiast w przypadku naliczonego odpisu z tytułu utraty wartości jednostka gospodarcza ustala aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

6. Podsumowanie

Kompleksowe zarządzanie wartością firmy jest możliwe dzięki poznaniu jej istoty, znaczenia dla przedsiębiorstwa, czynników ją kształtujących oraz procesów, które wpływają na jej wycenę.

Nabyta wartość firmy (dodatnia) podlega procesom, które korygują jej wartość. Urealnienie wartości w chwili sporządzania sprawozdania finansowego ma na celu zaprezentowanie rzetelnej wartości bilansowej, która uwzględnia przyszłe korzyści ekonomiczne dla przedsiębiorstwa z tytułu posiadania danego aktywa.

Do procesów tych można zaliczyć amortyzację i utratę wartości, których przebieg jest normowany przepisami prawa. W poszczególnych punktach artykułu przedstawiono w formie syntetycznej przebieg tych dwóch procesów. Porównując te dwa procesy, można przede wszystkim stwierdzić, że proces amortyzacji jest łatwy do przeprowadzenia przez przedsiębiorstwo. Jedyną trudność dotyczącą amortyzacji jest związana z różnicami, jakie pojawiają się między prawem bilansowym i podatkowym.

Test na utratę wartości natomiast jest procesem skomplikowanym i kosztownym. Jednak przeprowadzenie testu na utratę wartości jest niezbędne. Po pierwsze, wyma-

ga tego prawo bilansowe. Po drugie, powinien on być ważny dla przedsiębiorstwa, ponieważ ujawniona (skorygowana) wartość firmy w bilansie świadczy o rozwoju i perspektywach przedsiębiorstwa. Rzetelna wycena wartości firmy, uwzględniająca utratę wartości, pozwala zapewnić przedsiębiorstwu dbałość o wiarygodność danych dostarczanych przez system rachunkowości.

Proces amortyzacji przebiega w każdym (małym i dużym) przedsiębiorstwie, natomiast test na utratę wartości aktywów dotyczy tylko dużych przedsiębiorstw (osób prawnych). Małe przedsiębiorstwa (firmy) rzadko decydują się na przeprowadzenie testu na utratę wartości aktywów. Problem ten może stanowić przedmiot rozważania w przedsiębiorstwie i być poddany dyskusji w kręgach księgowo-zarządzających.

Przeprowadzenie testu na utratę wartości firmy wymaga dobrej znajomości wewnętrznych procesów zachodzących w przedsiębiorstwie, posiadania odpowiedniej wiedzy i umiejętności pracowników. Od opracowanych strategii i planów finansowych przedsiębiorstwa zależy właściwe szacowanie korzyści ekonomicznych możliwych do osiągnięcia dzięki aktywom związanym z wartością firmy. Dlatego przeprowadzenie testu na utratę wartości jest możliwe dzięki współpracy służb finansowo-księgowych z komórkami zarządczymi, handlowymi i technicznymi.

Podsumowując istotę procesu aktualizacji wartości z tytułu utraty wartości, można stwierdzić, że jest on bardzo ważny i potrzebny w przedsiębiorstwie, ponieważ pozwala ustalić przyszłe korzyści ekonomiczne wynikające z tytułu posiadania i sprawowania kontroli nad danym składnikiem aktywów w przedsiębiorstwie.

Ponadto należy zwrócić uwagę na rozbieżności w interpretacji procesów amortyzacji i utraty wartości przez prawo bilansowe i podatkowe. Rozbieżności te wpływają, w przypadku osób prawnych, na tworzenie odroczonego podatku dochodowego oraz wielkość podatku dochodowego i wyniku finansowego netto.

Literatura

- [1] Bąk M., *Podatek dochodowy od osób prawnych (część bieżąca i odroczone) jako efekt działalności gospodarczej*, [w:] *Rachunkowość w teorii i praktyce*, t. I: *Rachunkowość finansowa*, red. W. Garbusewicz, AE, Poznań 2007.
- [2] Bąk M., *Uwagi na temat pojęcia i klasyfikacji wartości niematerialnych*, [w:] *Informacyjna funkcja rachunkowości w gospodarce współczesnej*, red. A. Dyhdalewicz, G. Klemecka-Roszkowska, J. Sikorski, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2008.
- [3] Gos W., *Zasady ewidencji rzeczowego majątku trwałego*, „Vademecum Przedsiębiorcy i Podatnika” 2001, nr 5.
- [4] Ignatowski R., *Prawie wszystko o wartości firmy*, „Rachunkowość i Finanse” 1994, nr 1.
- [5] Jaruga A., Turzyński M., *Środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne w prawie bilansowym i podatkowym*, Difin, Warszawa 2004.
- [6] Kamela-Sowińska A., *Wartość firmy*, PWE, Warszawa 1996.
- [7] Karmańska A., *Aktualizacja wartości firmy*, „Rachunkowość” 2009, nr 2.
- [8] Karmańska A., *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa 2009.

- [9] Krajowy Standard Rachunkowości nr 4: *Utrata wartości aktywów*, Dziennik Urzędowy Ministra Finansów nr 8 z 2007 r., poz. 45.
- [10] *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF)*, t. I, MSR 36, 38, SKwP, Warszawa 2007.
- [11] *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic. Rachunkowość finansowa w praktyce*, red. G.K. Świdarska, W. Więclaw, Difin, Warszawa 2006, s. 3-31.
- [12] *Ustawa o rachunkowości a Międzynarodowe Standardy Rachunkowości. Analiza porównawcza*, red. J. Gierusz, ODiDK, Gdańsk 2002.
- [13] Ustawa z dnia 15 lutego 1992 o podatku dochodowym od osób prawnych, DzU z 1992 r. nr 54, poz. 654 z późn. zm.
- [14] Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, DzU z 1991 r. nr 14, poz. 176 z późn. zm.
- [15] Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU z 1994 r. nr 121, poz. 591 z późn. zm.
- [16] Wieczorek I., *Rachunkowość majątku trwałego*, C.H. Beck, Warszawa 2002.
- [17] *Zamknięcie roku 2006*, „Rachunkowość. Wydanie specjalne”, SKwP, Warszawa 2007.

CHARACTERISTICS OF PROCESSES RELATED TO GOODWILL ADJUSTMENTS – DEPRECIATION AND VALUE LOSS

Summary

Goodwill represents the specific component of an enterprise intangible assets, which, in accounting system, is divided into two parts: produced by an enterprise and the goodwill purchased. The accounting system discloses only the goodwill purchased, because it meets the provisions defined by the balance law. The Accounting Act distinguishes positive goodwill (balance assets) and negative goodwill (balance liabilities).

The objective of the hereby article is the purchased goodwill (positive) and adjustments (processes) it is influenced by. Company goodwill is adjusted by means of calculated depreciation and the defined valuation allowances, resulting from assets value loss. In presenting the process of depreciation the focus was on dual nature of this phenomenon from the point of view of balance and tax law. However, while characterizing the process related to defining value loss it was emphasized how laborious it is to prepare the test checking assets value loss, as well as the need to carry it out.

Both depreciation and value loss are perceived in a different way from the point of view of balance and tax law. In case of legal entities which perform accounting in the form of ledgers and books of accounts it is of major importance, since they are obliged to calculate deferred income tax. The deferred income tax influences income tax value and the net income.

Company goodwill adjustments are crucial not only from the point of view of enterprises, but also the recipients of information provided by balance reports.